

divina persona duae possint esse naturae divina et humana: *a priori* ad summum fatendum erit, non *evidenter* constare de possibilitate, vel impossibilitate, quia rerum essentiae, de quibus quaeritur, non satis nobis sunt perspectae; *a posteriori* autem facta mysteriorum revelatione, ignorantia illa possibilitatis tollitur; in veritate enim rei sane intelligitur eiusdem non repugnantia. Rationem existentiae Christi in Eucharistia, ait Concilium Tridentinum sess. XIII. cap. 1. esse huiusmodi, « quam possibilem esse Deo, *cogitatione per fidem illustrata* assequi possumus, et *constantissime credere debemus.* »

Unde concludendum est, *a)* cognitiones etiam rationales et philosophicas per revelationem mysteriorum saltem indirecte amplificari, vel certe coerceri humanam temeritatem, ne quod ex inadaequatis et imperfectis nostris cognitionibus consequi videtur, habeamus velut consecrarium evidens cognitionis adaequatae. Praeterea *b)* sequitur ex dictis, methodum ipsam scientificam postulare, ut consecraria quodammodo philosophica doctrinae de praesentia reali non prius distincte examinentur, quam doctrina ipsa ex verbo Dei demonstrata sit, cum ipsa veritas revelata instar stellae re-
etricis in illo examine prae oculis habenda sit, ut ratio humana ab errorum scopulis sibi caveat. (Cf. litt. S. P. Pii IX. ad Archiepisc. Monach. 21. Dec. 1863.).

THESIS III.

Demonstratio realis praesentiae corporis et sanguinis Christi in Eucharistia ex verbis promissionis Io. VI.

« Sermone Christi Io. VI. 48-59. promissam esse ac praeparatam institutionem Eucharistiae, in qua Christi caro et sanguis vere, realiter et substantialiter contineatur, manducetur et bibatur, ex verbis ipsis et contextu demonstratur; cui quidem sensui per se clarissimo nullatenus repugnat, sed praeclare congruit finis et effectus manducationis ibi descriptus. »

Post multiplicationem panum factam a Domino in deserto, ubi « illi homines, cum vidissent quod Iesus fecerat signum, dicebant: quia hic est vere propheta qui venturus

est in mundum » (ὁ προφητης ὁ ἐρχομενος), iidem saturati panibus quaerebant Iesum trans mare (lacum) Tiberiadis in Capharnaum, quo per duplex miraculum noctu venerat Iesus cum discipulis. Ad homines mirantes, quomodo illuc pervenisset, Dominus habuit sermonem prolixum Io. VI. 26-60, desumpta occasione ex ipsa multiplicatione panum pridie facta. Totius orationis explicationes praeclaras habes tum apud alios interpretes et theologos tum maxime apud Card. Wiseman (De reali praesentia etc. lectiones octo. Lect. I-IV.) et apud cl. P. Patrizi (Commentatio de Pane vitae; et Comment. in Ioan. in h. l.).

Constat totus sermo *praeparatione* v. 26-31; *argumenti propositione* v. 32-33; *duplici parte* ipsius orationis seu explicationis, *prima* v. 35-47, *altera* v. 48-59. Ad hanc partem postremam totum quod praecedat, refertur velut praeparatio et introductio, atque in hac postrema parte dicimus promitti a Christo suam realem et substantialem carnem vere et proprie manducandam et suum sanguinem bibendum; adeoque promitti Eucharistiam, in qua, ut fides catholica docet, vere, realiter et substantialiter praesens sit corpus et sanguis Domini, in cibum et potum ad nutriendam vitam gratiae, qui propterea ratione effectus quidem possit dici cibus et potus *spiritualis*, ratione autem substantiae in se ipso et ratione manducationis sit ipsum verum corpus et verus sanguis Christi, cibus et potus, qui vere a nobis ore corporis manducetur et bibatur.

Veritas huius affirmationis pendet unice a quaestione, utrum verba Christi: « panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita; nisi manducaveritis carnem Filii hominis et biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis; caro enim mea vere est cibus et sanguis meus vere est potus; qui manducat me, et ipse vivet propter me etc., » intelligi debeant sensu *proprio et immediato*, an sensu *translato*, quo significant « credere in Christum, credere et sperare in mortem Christi, fide, spe et charitate spiritualiter suscipere et amplecti Christum pro nobis passum et mortuum. » Si enim Christus verba illa pronuntiavit et intelligi voluit sensu *proprio*, nemo negat aut negare potest, iis enuntiari distincte et clarissime doctrinam, quam tenet

Ecclesia catholica de reali praesentia et reali sumptione corporis et sanguinis Christi in Eucharistia; si vero sensus est alter translatus, *ex his verbis* veritas doctrinae catholicae de Eucharistia demonstrari non potest. Iam vero prorsus evidens est, Christum in hac sermonis parte non esse locutum sensu verborum translato de fide in ipsum aut in eius mortem, sed conclusa et absoluta v. 47. oratione de necessitate fidei, hic iam sensu proprio promittere suam carnem manducandam et suum sanguinem bibendum. Id constabit ex comparatione secundae partis cum parte prima; ex indole et diversitate locutionum quae sunt in prima et in secunda parte; ex modo quo pars utraque a Iudaeis intellecta et a Christo confirmata est; ex iis quae consecuta sunt, simul spectatâ Christi Domini effusissimâ charitate et consuetâ docendi ratione. His autem rationibus tamquam certa supponitur distinctio duplicis partis, quae igitur ipsa suppositio utpote ab adversariis negata primum nobis probanda est.

I. Ad probandam diversitatem argumenti *in duabus distinctis partibus* orationis exhibebimus primo *totum eius contextum*, qua in consideratione utique iam continebitur compendium demonstrationis, quam hac thesi intendimus ac deinceps ex contextu distinctius deducemus.

1°. In totius sermonis exordio v. 26-31. Christus eo, quod Iudaei non fide sincera propter finem supernaturalem sed ob beneficia tantum temporalia eum quaerebant (1), hortatur: « operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam aeternam, quem Filius hominis dabit vobis. » Sensus verbi *operamini* non potest esse, ut ipsi *efficiant* hunc cibum, nam ipse Filius hominis eum *daturus est*; sed sensus est, ut *comparent* hunc cibum, et aliquid agant ex sua parte ad eum habendum (2). Qualis sit hic cibus manens

(1) « Quaeritis me, non quia vidistis signa, sed quia manducastis et saturati estis. »

(2) Ita hebraicum, עָשָׂה *facere* significat etiam *comparare, acquirere*, ut Gen. XXXI. 1. Iacob « comparavit עָשָׂה omnes has opes, » LXX. πεποίηκε πασαν την δοξαν ταυτην. Nominatim significat *parare, apparare*

in vitam aeternam, Dominus explicaturus est in tota oratione; est nimirum *panis vitae*, isque sub duplici ratione, ut *cibus sensu translato iam datus a Patre*, ut *cibus sensu proprio dandus in futuro a Filio hominis*; unde sicut infra v. 52. ita et hic futuro tempore utitur: *dabit vobis*.

Iudaei non interrogant, qualis sit ille cibus dandus a Filio hominis, quem comparare iubentur, sed interrogant de opere quod ipsi operari iubentur, et quod intelligunt non posse esse nisi opus divinum: « quid faciemus, ut operemur opera Dei? » ac si dicerent: quomodo nos operabimur opera ad habendum talem cibum, quem dare solius Dei esse potest. Respondet Christus, esse illud, quod ab eis exigitur, utique opus Dei et tamen debere fieri etiam ab ipsis: « hoc est *opus Dei*, ut *credatis* in eum, quem misit ille ». Iam Iudaei, ut operentur hoc opus Dei, h. e. ut credant in ipsum, postulant signum non quodcumque, sed quale Moyses fecit in deserto dans patribus eorum panem de coelo. Haec postulatio necitur tam cum miraculo pridie patrato a Christo, quod ipsi in comparatione cum signo Moysis dantis manna in deserto pensi habent, quam cum verbis Christi promittentis *cibum permanentem in vitam aeternam*; sive iam habuerint illi Iudaei sive non habuerint prae oculis traditionem, cuius apud Rabbinos mentio est, Messiam sicut Moysen daturum manna de coelo (cf. Card. Wiseman lect. I.).

2°. Ad hanc Iudaeorum postulationem Dominus significat, se ipsum esse *panem de coelo verum*, qui dat vitam mundo v. 32. 33. « Amen, amen dico vobis: non Moyses dedit vobis panem de coelo, sed Pater meus dat vobis panem de coelo verum. *Panis enim Dei est, qui de coelo descendit et dat vitam mundo*. » His verbis continetur *propositio* toto sequenti sermone explicanda. Sed in propositione non *dixit* Christus, *se ipsum* esse panem de coelo, neque id Iudaei intellexerunt; aiunt ergo: « Domine semper da nobis panem hunc. »

cibum, convivium: Abraham tulit vitulum deditque puero, qui festinavit ad apparandum illum (לַעֲשׂוֹת אֵתוֹ gr. του ποιησαι αυτου), et vitulum, quem apparaverat (עָשָׂה אֶשֶׁר gr. ο επιποιησε), posuit coram eis » Gen. XVIII. 7. 8. (Vid. Gesenii Thesaur. sub v. עָשָׂה).

Ad hanc petitionem Christus nunc ingreditur orationem, qua explicat diserte, *quis sit et qualis sit panis vitae*, esse scilicet se ipsum *panem vitae* idque *sub duplici diversa ratione*, cuius utriusque explicatio constituit duas orationis partes. Pars tam prima quam secunda est interrupta obiectione a Iudaeis facta, et eatenus utraque potest iterum distinguere in binas ita, ut primum simpliciter declaretur doctrina, deinde eadem confirmetur in responsione ad propositam difficultatem. Haec itaque *duplex diversa ratio panis vitae* constituens duas distinctas partes orationis hic demonstranda est.

3°. *Pars prima* v. 35-47. incipit ab ipsa explicita propositione: *Ego sum panis vitae*, sive habraismo communissimo *cibus vitae*. *Sub qua ratione* Christus dicat, se esse *panem vel cibum vitae*, ipse declarat. Declaratio continetur in *praedicatis*, quae omnia in hac prima parte nihil aliud enuntiant quam fidem in ipsum, et fructum vitae derivatum ab ipso in credentes: *« qui venit ad me, non esuriet, et qui credit in me, non sitiet umquam; vidistis me (cum omnibus motivis credibilitatis, ut supra v. 27. dixit de se: « hunc Pater signavi), » et non creditis; omne quod dat mihi Pater, ad me veniet, et eam qui venit ad me, non eieciam foras; descendi de coelo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me, haec est autem voluntas eius, qui misit me, Patris, ut omne quod dedit mihi, non perdam ex eo, sed resuscitem illud in novissimo die; ut omnis, qui videt Filium et credit in eum, habeat vitam aeternam, et ego resuscitabo eum in novissimo die. »* Est manifestum ex his, Christum hucusque se proponere ut *obiectum fidei*, quatenus descendit de coelo, est missus a Patre, est Filius Dei; adeoque se proponit ut *panem seu cibum vitae* sensu translato, quatenus fides in ipsum est principium vitae supernaturalis. Iudaei facile intellexerunt hunc sensum sub nomine *panis*, neque inde nova eis oritur difficultas quod Christus *panem* se ipsum dixerit, sed quod se dixit *descendisse de coelo*. *« Nonne hic est Iesus filius Ioseph, cuius nos novimus patrem et matrem, quomodo ergo dicit hic: quia de coelo descendi? »* Ad hanc obiectionem respondet Christus persistendo in praecepto fidei iam in-

culcato, et declarans esse necessarium ad fidem in ipsum, sicut oportet, concipiendam, ut quisque trahatur a Patre, ut audiat et discat a Patre, sicut in ipso exordio et in praeparatione orationis dixerat: *« hoc est opus Dei, ut credatis in eum, quem misit ille. »* Tandem concludit totam hanc partem orationis comprehendendo omnia, quae dixerat, epiloquo clarissimo. *« Amen, amen dico vobis: qui credit in me, habet vitam aeternam. »* Post hanc conclusionem nulla amplius fit mentio de fide, sed incipit plane nova series praedicatorum.

4°. *Pars secunda* orationis est v. 48-59. quam Dominus exorditur eadem propositione sicut priorem: *« Ego sum panis vitae, »* seu *cibus vitae*. At dum declarat rationem, sub qua sit *panis vitae*, iam, ut dixi, non de fide loquitur ne semel quidem, sed agit unice de *huius panis manducatione* et de manducationis fructu. *« Patres vestri manducaverunt manna in deserto... Hic est panis de coelo descendens, ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur. Ego sum panis vivus... Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in aeternum. »* Et continuo diserte explicat, hunc panem manducandum se ipsum esse non in eo statu, in quo tunc erat, sed suam carnem, quam in futuro ut cibum daturus erat: *« et panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. »* In priori parte non nisi semel in ipsa prima propositione se exhibuit ut *panem vitae* propter nexum orationis; verbum autem *manducare* adhibuit numquam, sed ut vidimus, constanter verba *venire ad ipsum, credere in ipsum*: in hac altera parte orationis subiectum in quovis commate est *panis de coelo descendens, panis vivus, hic panis*; verbum seu praedicatum non additur aliud, quam ut panis hic dicatur *manducandus*.

Potest quidem per se *panis* seu *cibus* sumi metaphorice, sicut revera accipitur in propositione primae partis; absolute loquendo adhuc *manducatio panis* posset esse metaphora, si ageretur de re mere spirituali, ut divina sapientia dicit: *« venite, comedite panem meum, et bibite vinum quod miscui vobis »* Prov. IX. 5; imo etiam: *« qui edunt me, adhuc esurient; et qui bibunt me, adhuc sitient »* Ecclesi. XXIV.

29. (1). At persona secundum humanitatem visibilis coram adstans nullo modo potest *se ipsam dicere panem manducandum*, ut praetensa hac metaphora nihil aliud exprimat quam *fidem* habendam ipsi et in ipsam. Unde in priori parte, ubi *fides* postulatur, videmus huius metaphorae, quam fingunt, nullum esse vestigium. Haec vera essent, etiamsi nihil aliud adderetur. At vero quando Christus declarat, panem quem dabit manducandum, esse *carnem suam*, sensus ille metaphoricus eo evidentius excluditur. Nam in propositione: « si quis *manducaverit ex hoc pane*, vivet in aeternum, et *panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita*, » incisum secundum: « panis quem ego dabo, caro mea est, ea ipsa scilicet quae est pro mundi vita » (vel ut vulgatus textus graecus explicite habet, quam ego dabo seu offeram pro mundi vita), hoc inquam incisum est explicatio nominis *hic panis* in priori inciso; unde evidenter sensus est: « si quis *manducaverit ex hoc cibo, in quem cibum ego dabo seu ponam ipsam meam carnem*, vivet in aeternum. » At profecto *manducare ex cibo, qui est ipsa caro Christi data a Christo, ut manducetur*, non potest significare credere in Christum vel in mortem Christi.

Hoc totum adhuc luculentius demonstratur ex sequentibus. Iudaei qui optime intellexerant panem vitae in prima parte orationis sensu metaphorico (esse scilicet panem vitae ipsum Christum ut obiectum fidei; unde ibi eos vidimus non murmurasse, quod se panem dixisset, sed quod dixerat se de coelo descendisse); nunc intelligunt verba

(1) In neutro textu *persona sapientiae increatae* exhibetur ut *panis manducandus*. Sed in Prov. sapientia increata dat *panem suum* et *vinum suum*, sapientiam nempe creatam gustandam et hauriendam **לֶחֶמוֹ בְּלֶחֶמִי וְשֵׁתוֹ בֵּינִי מִסֻּכְתִּי** In Ecclesiastico fit transitus a sapientia increata ad eius effectum et fructum. « Transite ad me omnes... et a generationibus meis implemini. Spiritus enim meus (graece το πνευμα μου) super mel dulcis, et *hereditas mea* super mel et favum.... *Qui edunt me* (secundum haec genimina, hanc memorationem, et hanc hereditatem), adhuc esurient; et *qui bibunt me*, adhuc sitient. » Clare alio in loco Ecclesiastici distinguitur *sapientia increata cibans*, et *sapientia creata cibus*. Sapientia « *cibabit illum* (virum iustum meditantem in ipsa) *pane vitae et intellectus* (ἀρτον συνέσεως) et *aqua sapientiae salutaris* (ὕδωρ σοφίας) *potabit illum* » Ecclesi. XV. 3.

Christi in secunda parte *sensu proprio*, qui scilicet solus menti audientium occurrere poterat. Litigabant ergo Iudaei non iam, quod se dixerat panem, qui de coelo descendit; sed « litigabant ad invicem, dicentes: quomodo potest hic nobis *carnem suam dare ad manducandum?* » Sicut in prima parte intellexerant sensum de fide in Christum ut qui descenderit de coelo, et simul cogitabant *de modo* quo potuerit descendisse de coelo, cuius ipsi noverant patrem (ut putabant) et matrem; ita hic intelligunt sensum, promitti ac praecipi carnem Christi manducandam, et simul cogitant *de modo*, quo id fieri possit; ac porro tum illum descensum de coelo tum hanc manducationem carnis nolunt credere. Christus igitur non postulans mysteriorum comprehensionem sed fidem, sicut pro ingenio et dura cervice illorum hominum in responsione prioris partis pergit insistere in asserenda necessitate fidei in ipsum, et docet necessitatem gratiae ad hanc fidem, quia scilicet rite intellexerant sensum verborum eius postulantis fidem in ipsum eiusque descensum de coelo, non tamen explicat modum huius descensus: ita in parte hac altera non declarat saltem non distincte modum (1), quo carnem suam dabit in cibum, sed *insistit in asserenda veritate sensus, quem intellexerant in eius verbis*; idque per sex integra commata et iis locutionibus, quae veritatem sensus proprii ab eis intellecti omnibus dicendi modis confirmant, et plane excludunt suspicionem sensus translati forte subiiciendi verbis, quibus dixit cibum quem daturus erat, esse ipsam suam carnem. Nam immediate ad repugnantiam Iudaeorum: « quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum, » Christus excipit affirmando, *hoc ipsum fieri debere, quod ipsi fieri posse negabant*; atque forma attestationis solemni: « amen, amen dico vobis, » inculcat, carnem suam esse manducandam, idque distinctim nominando carnem manducandam et sanguinem bibendum, atque iterum utrumque coniun-

(1) In confuso modus supernaturalis, quo Christus daturus erat carnem et sanguinem in cibum et potum, ad excludendum statum naturalem manducandae carnis et bibendi sanguinis continetur v. 58. ubi post distinctionem: « qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, » subdit coniunctionem velut synonymam: « qui manducat me. »

gendo declarans manducationem carnis et potionem sanguinis fore talem, ut ipsemet manducetur: « qui manducat me. »

Ulterius est veluti climax quaedam in ratione ac fine et sanctione mandati, quo Dominus praecipit manducationem carnis suae. a) Praecipit sub comminatione mortis spiritualis: « nisi manducaveritis carnem Filii hominis et biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis; » b) sub promissione conservationis vitae aeternae: « qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, habet vitam aeternam; » c) sub intensiva affirmatione proprietatis cibi ac potus: « caro enim mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus; » d) sub declaratione effectus, qui est mansio nostri in Christo et Christi in nobis: « qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, in me manet et ego in illo; » ex qua mansione e) consequitur secundum similitudinem cum divino archetypo unitatis Patris et Filii, communicatio et derivatio vitae a Christo in manducantem: « sicut misit me vivens Pater, et ego vivo propter Patrem (δια τον πατερα), et qui manducat me (ο πρωγων με), et ipse vivet propter me. » Hunc in modum affirmato eo, quod Iudaei fieri posse negaverant: « quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum? » tandem concludit totam orationem repetitis fere iisdem verbis, quae dixerat ante obiectionem Iudaeorum: « hic (ita nunc declaratus) est panis, qui de coelo descendit... qui manducat hunc panem, vivet in aeternum. »

Iam ex proposito contextu nemo diffiteri potest, totius orationis v. 35-59. duas esse partes omnino distinctas secundum *formalem rationem subiecti*, et diversas secundum *praedicata* h. e. secundum rem, quae de subiecto docetur.

Subiectum orationis non est quidem *adaequate diversum*, sed est unus Christus et sub una appellatione *panis vitae*; at *sub alia ratione* exhibetur in priori parte, et *sub alia* in posteriori. Nam pars prior v. 35-47. incipiens a propositione: « ego sum panis vitae, » propriis et clarissimis verbis explicat hunc panem vitae *ut obiectum fidei*, atque manifestissima conclusione v. 47. absolvitur. Tum v. 48. eadem praefigitur propositio: « ego sum panis vitae, » et hic panis vitae in ista secunda parte iam explicatur praedicatis

omnino diversis; nulla enim amplius facta mentione de fide promittitur in futurum Christus ut panis vitae manducandus, et *hic panis manducandus declaratur esse caro Christi*. Iudaeis hanc partem orationis intelligentibus sensu omnino diverso a priore, nimirum non amplius *de necessitate credendi* in Christum, sed sensu proprio verborum *de necessitate manducandi carnem Christi*, ipse Dominus multipliciter repetit et inculcat ut verissimum hunc sensum proprium, quatenus Iudaei verba intellexerant de vera et reali manducatione carnis eius. Atqui haec omnia demonstrant, admitti nullo modo posse, ut oratio inde a v. 48. sumatur tamquam continuatio praecedentium et ulterior explicatio fidei in Christum. Nam non solum declaratio necessitatis fidei clarissima in superioribus et absoluta v. 47. nunc resumeretur eodem exordio: « ego sum panis vitae, » unice ad dicendum obscurissime, quod prius dictum fuerat clarissime; sed praedicata omnia huius partis ea sunt, quae de fide et necessitate credendi nec a Iudaeis intellecta sunt, nec secundum usum loquendi et significationem verborum hoc sensu intelligi potuerunt, qua de re mox adhuc dicemus. Habet ergo oratio inde a v. 48. evidenter pro subiecto *panem vitae* sub alia *diversa ratione*, quam pars prior a v. 35-47: atque adeo duae sunt totius orationis partes sensu diversae.

II. Nunc distinctius demonstrandum nobis est illud, quod in thesi est propositum. Sicut nimirum in priori parte *panis vitae* declaratur in sensum *metaphoricum*, quatenus Christus est obiectum fidei et per fidem nutrit vitam supernaturalem animae; ita in parte altera *panis vitae* explicatur in sensum *proprium*, proprium inquam non significatione specifica *panis* sed significatione generica *cibi*; quamvis, ut ex huius promissionis complemento in institutione Eucharistiae elucet, sit ratio, cur Christus se potius *panem vitae* dixerit quam solum generice *cibum vitae*, quia sub visibilibus speciebus *panis* se cibum fecit. Explicatio autem, *quomodo sit panis vitae*, datur verbis clarissimis, quae non nisi *unum* eumque *proprium sensum* admittunt. Panem enim hunc, quem daturum se Christus promittit, declarat esse *carnem suam*, et *suam carnem esse*